

tiu, collectivista, collectivitat, collector, V. collir Collega, collegi, collegial, collegiat, collegiata, V. llegar Collegir, V. collir Collejar, coller(a), a coll-i-bé, V. coll Collidir, V. lesió Collidor, V. collir Colligació, colligar, colligatiu, V. lligar Collimació, collimador, V. linia Colligació, V. líquid

COLLIR, del ll. COLLĪĜĒRE 'recollir', 'aplegar', derivat de LĒĜĒRE 'agafar', 'escollir', 'llegir'. □ 1.ª doc.: S. XIII, Llull, *VidesR, Cost. de Tortosa*, etc.

«Sement sembraràs en la terra e poc ne *cuylliràs* --- Olives hauràs en tes honors e *cullir* no les veuràs», *Cost. Tort.*, 31; «encontrà l'ermità, qui *collia* de les herbes ab què vivia», Llull, *Merav.* I, cap. 2; «con ela *colí* lo mortal fruyt, e con ela n'ach *colit* sí'n portat a son espòs Adam», *Questa* de Reixac II, 57.31; «--- en lo *collir* de la rosa sofrir lo dit afany e perill», Jo Martorell (*Ag.* II, 167). El significat del ll. COLLĪĜĒRE té una gamma o abast molt ampli en llatí clàssic, i solament en l'Edat de Plata comença a mostrar tendència a restringir-se cap a les accs. que predominen després en català; en realitat algunes no comencen a aparèixer-hi o a especialitzar-s'hi fins aleshores: en particular la de 'collir o alçar de terra', en la qual ve a igualar-se a l'ús del més clàssic *tollere*, no apareix fins a Quintilià (*ALLG* VIII, 140; Heraeus, *ibid.*, IX, 134-5).

Aquestes accepcions prenen una preponderància més o menys gran en totes les llengües romàniques, però en el català clàssic i modern n'agafen més que enlloc, de manera que, sobretot l'it. *cogliere*, el port. *colher* i el cast. *coger*, li conserven més varietat semàntica fins avui o tendeixen a especialitzar-se tant o més en altres direccions. Per això xoca de trobar en l'Oda d'Aribau «ni *cull* del mur sagrat la lira dels seus avis» que sona estranya fins al punt de donar la impressió d'un calc estranger; i no és massa sorprenent que fins M. de Montoliu, en el seu valuós llibre, ho vagi donar com una prova de l'artificialitat del llenguatge del gran iniciador; però de fet aquest era molt més erudit, àdhuc en català, del que creia el seu crític, i això no revela en ell ignorància sinó un arcaisme, legítim per llicència poètica. La varietat dels usos de *collir* restava molt més gran en la llengua arcaica i en certs tipus locals, especials i conservadors de llenguatge, i en part més acostada als usos llatins, que en la llengua d'avui. Veg les observacions que ja hem fet en el glossari de las *VidesR*.

En cap d'aquests casos no pensarem en una influència forastera. En la *Questa* de Reixac llegim també «lo *colí* en gran ira» i «la terra... --- *colí* la sanch de Abel» (161.8, 162.11, i no pas per influència francesa en aquest text adaptat d'un original francès, perquè justament el francès no ha conservat tals usos, ni ho posa així el *Graal* originari). Però ja veurem altres casos antics, i avui mateix encara es pot dir i s'ha dit *collir de la font una ambosta d'aigua*, potser amb cert regust del català del Nord; una cançó popular recollida en el Gironès: «ja l'he trobada a la font: *cullia* de l'aygua fresca, / ja li dic: Déu me la

guard ---», MilàF (*Romllo.*, 365.5). En autors moderns ben rebecs a vinciar-se a usos estrangers, llegim coses així: «els esperons al ventre --- la bèstia --- botà per sobre 'ls del grupo --- El Cerdà, qu'era el primer, *cullit* en el mateix moment en què anava a encatar l'arma --- rebé una forta refregada ---», MVayreda (*Sang Nova* v, c. 5, p. 373), però no solament en gent del Nord com ell, sinó en el mateix prefaci de les *Normes Ortogràfiques* (1913, redactat i refet per PCorromines i PFabra): «una tradició literària de grafies generalment admeses --- fàcil i constant en els registres i diplomes cancellerescs, un poc més difícil de *collir* entre les errades i extravagàncies dels escriptors privats ---»; «hi ha en la seva conducta un gest d'astúcia, d'home viu, que sab *cullir* les ocasions», carta de Feliu Elias («Joan Sacs, Apa», 10-vii-1911); però fins en el Migdia del Princ., com en el Priorat, és «heure; *cullir* fruytes dels arbres; abastar coses que estan altes», JBru (*Arabia, Misc. Folk.*, p. 159); «escala de *kulí*» és la de collir de tals llocs, en particular olives, vaig anotar a les Borges Blanques (1935).

Resultat d'aquesta data moderna de l'especialització del significat del verb és que no s'hagi fet amb igualtat d'extensió en les aplicacions, en unes regions de la llengua, que en les altres, i així allò que el català central expressa per *collir de terra* es diu *plegar* entre els valencians (J. G. M., «El Camí», 14-iv-34); i en terra valenciana mateix hi ha usos discrepants del de l'Horta, en el Migjorn: *Canyis* usa *collir de raíl* (p. 18), a Castalla vaig sentir «el pi el van *collir* ---» per *hi feren la collita de pinyes* (1963). Cert que les especialitzacions que ens són familiars no són un vulgarisme barceloní: ja el Baró de Maldà anava «entre boscos i maleses a *collir* bolets» (*Col. B. V.*, 182), i en una cançó local mallorquina em deien a Bunyola «qui sembla terres gruixades / sol *kui* bona llavor» (1963); per al matís precís d'això a Eivissa, veg. Villangómez, *Lli. d'Eiv.*, 212; «*cui*: coger, recollectar» (PzCabrero).

Sense endinsar-nos en el terreny morfològic, notem que l'infinitiu en *-ir* en lloc de *-ERE*, innovació del català (i el francès), però no de les altres llengües romàniques, ni s'imposà de seguida ni igualment per tot: els docs. rosselloncos medievals presenten *cuyllir* o *culir* en els anys 1311, 1345, 1375, etc., però *cüler* el 1331, 1340, 1370 (Alart, *InvLC*), i avui allà l'oposició es manté tan ferma, que dialogant en el Conflent un home de Mosset amb un de les terres baixes anaven dient sempre, davant meu, aquell, *kúlə*, i aquest, *kulí* (1960); també a Ribagorça: «hem de *culre* molto trigo ta passà bé el hivert» (Ferraz, 44), i vaig sentir *kúlfe* i *řekúlfe* a Perafita de Fades (1957); la pronúncia hauria de ser *kui* a tot el domini on *-yl-* s'ha tornat avui *y*, i de fet és així a les tres Illes, però no recordo haver-ho sentit en la zona del català oriental, i Moll assegura, *AORB* IV, 28-30, que no hi existeix.

En les formes en *-GA*, *-GO*, s'hauria hagut de conservar la *G* velar (sense passar *-LG-* a *-ll-*), com en la resta